

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2016–2023 (HEA) ¹
Programmi nimi	Sotsiaalkindlustuse programm (HE02)
Programmi eesmärk	Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud
Elluviimise periood	2021–2024
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Sissejuhatus

Sotsiaalkindlustuse programm on üks sotsiaalse kaitse ja tööturu tulemusvaldkondi ühendava heaolu arengukava 2016–2023 eesmärkide saavutamiseks seotud programmidest, mis panustab otseselt arengukava II alaeesmärgi saavutamisse.

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik, kus inimeste keskmine eeldatav eluiga on küll viimastel aastatel oluliselt pikenenud, kuid kõrvalabi vajavate inimeste hulk kasvab. Samuti kasvavad inimeste ootused saada riigipoolset tuge. Need trendid tõstatavad küsimused – kuidas rahuldada majanduse ja tööturu vajadusi ning tagada ühtlasi inimeste heaolu kasv ja sotsiaalkaitse süsteemi jätkusuutlikkus. Rahvastiku vähenemine ja vananemine mõjutab tööhõive ja sotsiaalkaitse valdkondi peamiselt kolmel viisil.

Esiteks jääb tööturul vähemaks töökäsi, mis tähendab, et rohkem tähelepanu tuleb pöörata teguritele, mis aitavad kindlustada olemasoleva tööjõu osalemise tööturul, sealhulgas selle vastavuse tööturu vajadustele.

Teiseks tekitab rahvastiku vähenemine ja vananemine surve sotsiaalkindlustussüsteemi finantsilisele jätkusuutlikkusele, kuna tööealine elanikkond võrreldes pensioniealistega väheneb oluliselt. Kui 2014. aastal oli ühe pensioniealise inimese kohta ligi kolm tööealist elanikku, siis näiteks 2040. aastaks on see suhe prognoosi kohaselt vähenenud 2,6ni. See tähendab tugevat survet pensionikindlustuse eelarvele ja pensioni suurusele.

Kolmandaks toob rahvastiku vananemine kaasa hoolduskoormuse ja kõrvalabi vajaduse kasvu, mistõttu on järjest rohkem vaja pakkuda inimestele toetavaid sotsiaalteenuseid.

Just nendele probleemidele keskenduvadki heaolu arengukavaga seotud programmid. Käesolev programm keskendub sotsiaalsete riskide korral rakendatavate sotsiaalkaitsemeetmete kättesaadavuse, adekvaatsuse ja jätkusuutlikkuse tagamisele.

¹ Heaolu arengukava 2016–2023 <http://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

Heaolu arengukava 2016–2023

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu

Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus

Alaeesmärk 1: Tööjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist töөлus osalemist	Alaeesmärk 2: Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud	Alaeesmärk 3: Inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ning ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud	Alaeesmärk 4: Naistel ja meestel on võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus kõigis ühiskonnaelu valdkondades
--	--	---	---

Tabelis on kajastatud heaolu arengukava 2016–2023 neli alaeesmärki. Sotsiaalkindlustuse programm katab rohelisena märgitud alaeesmärki.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud.

Mõõdik		Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	
Absoluutse vaesuse määr vanuserühmades 0–17, 18–64 ja 65+, % ² <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	0–17	Mehed	2,1% (2019. a)	3,3%	3,1%	3,0%	2,9%
		Naised	3,0% (2019. a)	3,6%	3,4%	3,3%	3,2%
		Kokku	2,5% (2019. a)	3,4%	3,2%	3,1%	3,0%
	18–64	Mehed	3,7% (2019. a)	4,1%	4,1%	4,0%	3,9%
		Naised	2,0% (2019. a)	2,9%	2,9%	2,8%	2,7%
		Kokku	2,9% (2019. a)	3,5%	3,5%	3,4%	3,3%
	65+	Kokku ³	.. ⁴ (2019. a)	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%
Ilmajätuse määr kogu elanikkonnas, % ⁵ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	Mehed	5,9% (2020. a)	5,8%	5,2%	4,6%	4,0%	
	Naised	7,0% (2020. a)	6,9%	6,3%	5,7%	5,1%	

² Näitab nende inimeste osakaalu, kelle netosissetulek leibkonnaliikme kui tarbimisühiku kohta (ekvivalentnetosissetulek) kuus tarbimiskaalude 1:0,7:0,5 korral on absoluutse vaesuse piirist ehk arvestuslikust elatusmiinimumist madalam. Arvestuslik elatusmiinimum on inimesele vajalike elatusvahendite väikseim kogus, mis katab tema igapäevased vajadused. Elatusmiinimum koosneb arvestuslikust minimaalsest toidukorvist ja individuaalsetest mittetoidukulutustest, sh eluasemekulutused.

³ Soolist jaotust pole valimi piirangute tõttu võimalik välja tuua.

⁴ Valimi piirangute tõttu pole võimalik välja tuua 2019. a 65-aastaste ja vanemate absoluutse vaesuse määra.

⁵ 2019. a toimus meetodika muudatus ning sügava materiaalse ilmajätuse näitaja asemel on edaspidi kasutusel näitaja "ilmajätuse määr". Ilmajätuse määr näitab nende isikute osatähtsust, kes ei saa endale võimaldada vähemalt viit komponenti 13-st: 1) üüri- ja kommunaalkulude tasumist, 2) kodu piisavalt soojana hoidmist, 3) ettenägematuid kulutusi, 4) üle päeva liha, kala või nendega samaväärseid valke sisaldava toidu söömist, 5) nädalast puhkust kodust eemal, 6) autot, 7) kulunud või kahjustatud mööbli väljavahetamist, 8) kulunud riiete asendamist uutega, 9) vähemalt kaht paari heas seisukorras ja meie kliimas sobilikke välisjalanõusid, 10) kas või väikese summa kulutamist enda peale igal nädalal, 11) regulaarselt mõnes tasulises vaba aja tegevuses osalemist, 12) vähemalt kord kuus sõprade või sugulastega kokku saamist, et koos süüa-juua või 13) vajaduse korral isiklikul otstarbel kodus interneti kasutamist.

	Kokku	6,5% (2020. a)	6,4%	5,8%	5,2%	4,6%
--	-------	-------------------	------	------	------	------

Olukorra lühianalüüs

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik, kus samal ajal on pikenenud inimeste eluiga ja inimesed elavad kauem tervena. Arvestades 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste inimeste arvu suhet rahvastikus, lahkub eeloleval kümnendil Eesti tööturult hinnanguliselt rohkem inimesi, kui sinna juurde tuleb. Analüüside kohaselt on 2024. aastaks Eestis pea 50 000 tööealist inimest vähem. See tekitab surve hõivatutele, et rahuldada tööjõuturu vajadused ja kindlustada adekvaatne sotsiaalse kaitse tase. Järjest rohkem tuleb tähelepanu pöörata sotsiaalkindlustussüsteemi finantsilise jätkusuutlikkuse küsimusele, millest lähtuvalt on algatatud mitu reformi, sealhulgas töövõimereform ja pensionireform.

Majanduslike toimetulekuraskuste ulatust ühiskonnas kirjeldatakse vaesuse, eeskätt absoluutse vaesuse ning laiemalt materiaalse ilmajätuse näitajate kaudu. Allpool absoluutse vaesuse piiri (ehk arvestuslikku elatusmiinimumi) elas 2019. aastal 2,3% Eesti elanikest ehk hinnanguliselt 30 500 inimest.⁶ Ilmajätuse määr koguelanikkonnas oli 2020. aastal 6,5%. Suhtelises vaesuses ehk allpool suhtelise vaesuse piiri elas 2019. aasta andmetel 20,7% Eesti elanikest ehk 272 700 inimest. Elanikkonnarühmade võrdlus näitab, et suhteline vaesus ohustab Eestis enam naisi, puudega inimesi, vanemaealisi ja töötuid. Suurim on sealjuures just töötute vaesusrisk. Vanemaealiste, s.o 65-aastaste ja vanemate inimeste suhtelise vaesuse risk tervikuna on küll oluliselt suurem võrreldes koguelanikkonnaga, eriti suur on suhtelises vaesuses olevate üksikute üle 65-aastase inimeste osakaal (76,8%), kuid absoluutses vaesuses elavate vanemaealiste osakaal võrreldes koguelanikkonnaga on väiksem.

Aastatel 2019–2022 soovitakse keskenduda absoluutse vaesuse olulisele vähendamisele – leibkonnaliikmetele peaks olema tagatud sissetulek vähemalt arvestusliku elatusmiinimumi ulatuses leibkonnas. Vaesuse ennetamiseks on planeeritud riiklikud nõustamised inimeste rahatarkuse suurendamiseks ja sotsiaalkindlustushüvitised, mis tagavad sissetuleku mittetöötamise perioodidel või arvestavad suurenenud kuludega. Kui inimene siiski vaesusesse satub, on selle leevendamiseks sotsiaalabipõhine miinimumsissetuleku skeem ehk toimetulekutoetus.

Eestis on sotsiaalkindlustushüvitiste, sh pensionide ja riiklike toetustega tagatud sotsiaalne kaitse erinevate riskide korral kogu elukaare ulatuses. Samas on olemasolevad sotsiaalkindlustushüvitised ja riiklikud toetused inimese vaesusest väljatoomiseks ebapiisavad. Samuti ei piisa ainult rahalistest toetusmeetmetest, et kindlustada inimeste majanduslik toimetulek ja ennetada vaesust. Materiaalse puuduse korral makstakse inimesele või tema perekonnale toimetulekutoetust. Kuivõrd toimetulekutoetuse puhul on tegemist vajaduspõhise toetusega, on selle maksmine administratiivselt kulukam kui kindlustushüvitiste maksmine. Toimetulekupiiri arvutamise meetodikat ei ole seaduse tasandil kirjeldatud ja seega sõltub toimetulekupiiri suurus vaid poliitilistest otsustest. Viimastel aastatel on toimetulekupiiri suurus siiski katnud elatusmiinimumi kulukomponentide (v.a kulud eluasemele) maksumuse. Eluasemekulud võetakse toimetulekutoetuse määramisel eraldi arvesse.

Sotsiaalkindlustust rahastatakse suures ulatuses sotsiaalkindlustusmaksetest, peamiselt sotsiaalmaksust. Eesti sotsiaalkaitstesüsteemi iseloomustab teiste riikidega võrreldes väike sotsiaalkaitsekulude osatähtsus SKP-s ja rahaliste hüvitiste domineerimine teenuste üle. Näiteks

⁶ Absoluutse vaesuse piir ehk arvestuslik elatusmiinimum oli 2019. aastal 221,36 eurot

oli 2018. aastal Eurostati andmetel Eesti sotsiaalkaitse hüvitistele⁷ tehtud kulude osakaal SKP-s kokku 16,1%, rahalised hüvitised moodustasid SKP-s 11,1% ja mitterahalised hüvitised vaid 5,0%. Võrdlusena, näiteks Rootsis oli sotsiaalkaitse hüvitiste osakaal SKP-s kokku 27,7%, rahalised hüvitised moodustasid 14,5% ja mitterahalised 13,2% SKP-s. OECD riikide keskmine sotsiaalkulutuste osakaal SKP-s on 20% ringis⁸. Seda arvestades tuleb tagada meetmete kuluefektiivsus, mis tähendab ennekõike seda, et skeem annab vaesuse vähendamisel vähimate kuludega parima efekti. Samuti tähendab see skeemide administreerimise efektiivsust (skeemide lihtsus ja vähene arv erandeid).

Sotsiaalkaitseüsteemi arendamisel on oluline silmas pidada, et meetmed toetaksid inimeste osalemist tööturul ning ei soodustaks sealt enneaegset lahkumist. See eeldab inimeste teadlikkuse suurendamist pensionieas edasi töötamise võimalustest ning töötamist motiveerivaid hüvitiste ja toetuste skeeme, samuti aktiveerivate teenuste seostatust rahaliste hüvitiste maksimisega.

Sotsiaalsed siirded ehk rahalised toetused ja hüvitised (sh pensionid) kokku vähendasid 2019. aastal elanikkonna absoluutset vaesust ligi 89,5% ulatuses (19,7 protsendipunkti võrra) ehk ilma rahaliste toetuste ja hüvitisteta oleks absoluutses vaesuses elanud hinnanguliselt 22,0% Eesti elanikest. Ka mõju suhtelise vaesuse vähenemisele on oluline – 2019. aastal vähendasid sotsiaalsed siirded, sh pensionid, elanikkonna suhtelise vaesuse määra ligi 47,9% võrra (19 protsendipunkti). Erinevatest sotsiaalsete siirete liikidest vähendab elanikkonna vaesust enim vanaduspension. 2018. aastal vähendas vanaduspension kogu elanikkonna absoluutset vaesust 14,1 protsendipunkti (85%) võrra ja suhtelist vaesust 9,8 protsendipunkti (31%) võrra⁹. Vanaduspensionil on suurim mõju 65-aastaste ja vanemate elanike vaesuse näitajatele, kuna nende jaoks on vanaduspension üldjuhul peamine sissetulekuallikas.

Arvestades Eesti tööealiste inimeste arvu vähenemist ning töötasude suurt erinevust, mis kandub tulevikus pensionitesse, vajab pensioniskeem muudatusi, mille põhisuunad kinnitas valitsus 2017. aastal. Lisaks ei saa me lubada pensionisüsteemis arvukalt eriskeeme, mis võimaldavad erialast tulenevat varasemat pensionile jäämist ja kõrgemat pensioni võrreldes tavapensioniga. Nende skeemide reformimine aitab kaasa ebavõrdse kohtlemise vähenemisele pensioniskeemis, toetab tööhõive kasvu ning aitab tagada pensionisüsteemikeemi finantsilise jätkusuutlikkuse. Puudega inimestele toetuste maksmine ning neile teenuste osutamine pole hästi integreeritud. Riik maksab puudega inimestele iseseisva toimetuleku, sotsiaalse lõimumise ja võrdsete võimaluste toetamiseks ning õppimise ja töötamise soodustamiseks eri toetusi mitme asutuse kaudu (mh Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Eesti Haigekassa, kohalikud omavalitsused). Tuleb analüüsida, kas konkreetses olukorras tagab selle riski vastu kõige parema kaitse hüvitise maksmine või saavutatakse paremaid tulemusi teenuste pakkumisega.

Suureneb inimeste piiriülene liikumine: tööle ja elama siirdutakse nii Euroopa Liitu kui väljapoole. Sotsiaalkindlustuse kontekstis tekitab piiriülene liikumine küsimuse väljateenitud õiguste tagamisest: inimesed peavad saama oma õigusi realiseerida ka siis, kui nad otsustavad teise riiki tööle või elama minna. Õiguste tagamiseks rakendatakse sotsiaalkindlustusalast koordinatsiooni Euroopa Liidu riikidega. Eestis väljateenitud vanaduspensionid ja toitjakaotuspensionid eksporditakse alates 2018. aastast ka kolmandatesse riikidesse. Täiendava meetmena sõlmitakse sotsiaalkindlustusalaseid lepinguid kolmandate riikidega, mis valdavas osas puudutavad pensioneid.

⁷ EL-is kasutatakse sotsiaalkaitsekulude hindamisel kokkulepitud metoodikat (ESSPROS). Sotsiaalse kaitse kogukulutused moodustuvad sotsiaalhüvitistest ja toetuste jagamise süsteemi ülalpidamise halduskuludest, sotsiaalhüvitised omakorda jagunevad rahalisteks hüvitisteks (hüvitiste ja toetustena makstud summad) ja mitterahalisteks hüvitisteks (sotsiaalteenuste osutamiseks kulunud raha).

⁸ Social spending, OECD <https://data.oecd.org/social-exp/social-spending.htm>

⁹ 2019. a siirete andmed toetuste kaupa avaldatakse märtsis 2021.

Olulisemad töös olevad tegevused

- Pensionireformiga seotult muutub alates 2021. aastast pensionile jäämine paindlikumaks. See annab inimestele võimaluse valida, millal pensionile jääda. Pensionide piisavuse tagamiseks muudetakse pensionivalemit, kus edaspidised I samba pensioniõigused sõltuvad 50% ulatuses sotsiaalmaksust ja 50% ulatuses staažist. Ühendosa lisandumine aeglustab I samba pensioni ebavõrdsuse kasvu ja tagab madalapalgalistele vanaduses parema sissetuleku. Alates 2027. aastast on pensioniiga seotud Statistikaameti arvatava keskmise eeldatava elueaga. See muudatus hoiab pensioniea eluea muutustega automaatses tasakaalus ja võimaldab eluea pikenedes maksta tulevastele pensionäridele praegusega samaväärseid pensione.
- Tulenevalt riikliku pensionikindlustuse seadusest analüüsib Sotsiaalministeerium koostöös Rahandusministeeriumiga iga viie aasta tagant pensionide arvutamise aluste mõju pensionikindlustussüsteemi finantsilisele ja sotsiaalsele jätkusuutlikkusele ning Vabariigi Valitsus esitab Riigikogule vajaduse korral ettepanekud muudatuste tegemiseks. Analüüs käsitleb nii I kui II pensionisammast.
- Elamisväärsema pensioni tagamiseks analüüsib Sotsiaalministeerium toitjakaotuspensionide ja rahvapensionide skeeme ning esitab Vabariigi Valitsusele ettepaneku nende reformimiseks.
- Pensionäride õiglasemaks kohtlemiseks teeb Sotsiaalministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku reformida soodustingimustel vanaduspensionide seaduse ja väljateenitud aastate pensionide seaduse pensionid, kuna pensioni saamise tingimused ei vasta enam algele eesmärgile. Samal ajal analüüsib Rahandusministeerium koostöös Sotsiaalministeeriumiga töödajapensionide soodustamise võimalusi.
- Piiriülesest liikunud ja töötanud isikute õiguste täiendamiseks jõustus 2020. aastal sotsiaalkindlustusleping Valgevenega. Seoses töövõimereformiga muudetakse kehtivaid Venemaa, Moldova, Kanada ja Ukraina lepinguid. Lisaks toimuvad läbirääkimised USAga pensionide maksmise osas vastastikkuse alusel ja võimalusel jätkatakse 2021. aastal USAga kahepoolse lepingu läbirääkimisi.
- Riiklikus pensionisüsteemis on arvukalt skeeme, mida Sotsiaalministeerium analüüsib koostöös Sotsiaalkindlustusametiga, et lõpptulemina tagada inimestele lihtne, kättesaadav ja tõhus pensioni kompleksteenuse.

Meede 1.1. Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piiriülest liikumist arvestava sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamine

Meetme eesmärk: hüvitiste, toetuste ja muu abi kaudu inimeste sotsiaalse kaitse tagamine, sotsiaalkindlustuse jätkusuutlikkuse kindlustamine.

Möödik		Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
Absoluutse vaesuse määr töötavate inimeste seas, % ¹⁰	Mehed	2,5% (2019. a)	1,4%	1,4%	1,3%	1,2%

¹⁰ Möödik näitab nende 18–64-aastaste inimeste osakaalu, kelle netosissetulek leibkonnaliikme kui tarbimisühiku kohta (ekvivalentnetosissetulek) kuus tarbimiskaalude 1:0,7:0,5 korral on absoluutse vaesuse piirist ehk arvestuslikust elatusmiinimumist madalam. Arvestuslik elatusmiinimum on inimesele vajalike elatusvahendite väikseim kogus, mis katab tema igapäevased vajadused. Elatusmiinimum koosneb arvestuslikust minimaalsest toidukorvist ja individuaalsetest mittetoidukulutustest, sh eluasemekulutused. Hõiveseisund – hõiveseisund, mis iseloomustas isikut aastast enam kui kuuel kuul. Töötav sisaldab nii palgatöötajaid kui ettevõtjaid.

<i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	Naised	1,1% (2019. a)	0,8%	0,8%	0,7%	0,6%
	Kokku	1,8% (2019. a)	1,1%	1,1%	1,0%	0,9%
Absoluutse vaesuse määr mittetöötavate inimeste seas, %¹¹ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	Mehed	4,0% (2019. a)	7,5%	7,2%	7,1%	7,0%
	Naised	2,2% (2019. a)	4,3%	4,1%	4,0%	3,9%
	Kokku	2,9% (2019. a)	5,5%	5,3%	5,2%	5,1%
Absoluutse vaesuse määr puudega inimeste seas, %¹² <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti sotsiaaluuring</i>	Kokku	1,2% (2018. a)	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
50–74-aastaste tööhõive määr, %¹³ <i>Allikas: Eesti tööjõu-uuring, Statistikaamet</i>		59,4% (2019. a)	54,9%	55,3%	56,5%	57,0%
Mittetöötavate pensionäride ja hõivatute suhtarv¹⁴ <i>Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Statistikaameti Eesti tööjõu-uuring, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		39,1 (2019. a)	41,5	41,0	40,5	40,0

Tegevus 1.1.1. Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

Möödik	Algtaase	Sihttaase 2021	Sihttaase 2022	Sihttaase 2023	Sihttaase 2024
Sotsiaalkindlustuspoliitika on kujundatud ja elluviimine korraldatud <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah	jah	jah	jah	jah

57 Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (SoM)

Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamiseks tegeletakse kehtivate sotsiaalkindlustuskeemide rakendamisega seotud küsimuste lahendamiseks. Samal ajal arendatakse efektiivselt vaesust ennetavaid ja aktiivset tööturul osalemist soodustavaid sotsiaalkindlustuskeeme, sealhulgas:

- koostatakse puudega inimeste toetuste ja teenuste süsteemi ajakohastamiseks lahendusteede pakett ning alustatakse selle elluviimiseks vajalike analüüside ja arendustegevustega;
- lähtutakse põhimõttest, et sotsiaalkindlustuskeemid peaksid ennetama sotsiaalabi saamise vajadust ning vastama Euroopa sotsiaalharta ja sotsiaalkindlustuskoodeksi standarditele. Kindlustushüvitiste miinimumsuurus on praegu liiga väike, et ennetada vaesusesse sattumist. Samal ajal oleks otstarbekas viia sissetulekuta või väikese sissetulekuga isikutele makstavad toetused (töötutoetus, rahvapension jms) ühtsetele alustele;

¹¹ Möödik näitab nende 18–64-aastaste inimeste osakaalu, kelle netosissetulek leibkonnaliikme kui tarbimisühiku kohta (ekvivalentnetosissetulek) kuus tarbimiskaalude 1:0,7:0,5 korral on absoluutse vaesuse piirist ehk arvestuslikust elatusmiinimumist madalam. Arvestuslik elatusmiinimum on inimesele vajalike elatusvahendite väikseim kogus, mis katab tema igapäevased vajadused. Elatusmiinimum koosneb arvestuslikust minimaalsest toidukorvist ja individuaalsetest mittetoidukulutustest, sh eluasemekulutused. Hõiveseisund – hõiveseisund, mis iseloomustas isikut aastas enam kui kuuel kuul. Mittetöötavad sisaldab nii töötuid, vanaduspensionäre kui muid mitteaktiivseid.

¹² Möödik näitab nende inimeste osakaalu, kelle netosissetulek leibkonnaliikme kui tarbimisühiku kohta (ekvivalentnetosissetulek) kuus tarbimiskaalude 1:0,7:0,5 korral on absoluutse vaesuse piirist ehk arvestuslikust elatusmiinimumist madalam. Arvestuslik elatusmiinimum on inimesele vajalike elatusvahendite väikseim kogus, mis katab tema igapäevased vajadused. Elatusmiinimum koosneb arvestuslikust minimaalsest toidukorvist ja individuaalsetest mittetoidukulutustest, sh eluasemekulutused. Hõiveseisund – hõiveseisund, mis iseloomustas isikut aastas enam kui kuuel kuul. Mittetöötavad sisaldab nii töötuid, vanaduspensionäre kui muid mitteaktiivseid. Soolist lõiget pole valimi piirangute tõttu võimalik välja tuua.

¹³ Möödik näitab 50–74-aastaste tööga hõivatud inimeste osatähtsust rahvastikus.

¹⁴ Möödik näitab mittetöötavate pensionäride (vanaduspension, ennetähtaegne vanaduspension, soodustingimustel pension, väljateenitud aastate pension ja eripension) suhtarvu hõivatutesse.

- tegutsetakse selle nimel, et toimetulekupiir tagaks koos eluasemekulude hüvitamisega majandusliku toimetuleku elatusmiinimumi ulatuses;
- selleks, et tagada tulevikus piisava suurusega riiklik pension (I ja II sammas) vähemalt 15 aastat töötanud inimestele, seotakse pensioniiga alates 2027. aastast eeldatava elueaga ning täiendatakse I samba pensionivalemit. Nendest sammudest aga ei piisa eakamatele, eriti üksikutele vanaduspensionäridele elamisväärse pensioni tagamiseks, mistõttu analüüsitakse rahvapensioni ja toitjakaotuspensioni skeeme ja pakutakse välja lahendused.

Ebavõrdse kohtlemise vähendamiseks pensioniskeemis:

- töötatakse välja soodustingimustel vanaduspensionide seaduse ja väljateenitud aastate pensionide seaduse muudatuste pakett nende pensionide järkjärguliseks kaotamiseks, kuna pensioni saamise tingimused ei vasta enam algsele eesmärgile;
- rakendatakse eriseadustes sätestatud pensionide muudatused nende jõustumisel.

Inimeste väljateenitud õiguste realiseerimiseks ja Euroopa Liidu piires vaba liikumise toetamiseks:

- esitatakse Eesti seisukohti Euroopa Liidu sotsiaalkindlustuse koordinatsioonimääruse muutmise eelnõu läbirääkimistel. Eelnõu vastuvõtmisel on eesmärgiks selle sujuv rakendamine.
- toetatakse Euroopa Liidu ja Suurbritannia vahel sõlmitud väljaastumislepingu ja 2021. aastal jõustunud uue kaubanduslepingu sujuvat rakendamist.
- Piiriüleste sotsiaalkindlustusjuhtumite kiiremaks ja tõhusamaks menetlemiseks Euroopa Liidu, Šveitsi ja EMU riikidega võetakse Euroopa Komisjonilt üle Euroopa Sotsiaalkindlustusandmete Infosüsteemi EESSI kasutajaliidese RINA arendamine ning alustatakse selle funktsioonide integreerimist siseriiklikesse infosüsteemidesse.
- Võimaldatakse Euroopa ühenduste institutsioonides töötavatel ametnikel oma pensioniõigused üle kanda EÜ pensioniskeemi või EÜ pensioniskeemist Eesti pensionisüsteemi.
- Jätkatakse kehtivate Ukraina, Kanada, Moldova ja Venemaa lepingute muutmist (lepingute läbirääkimised avati seoses töövõimereformiga):
- ratifitseeritakse Moldovaga sõlmitud sotsiaalkindlustuslepingu muutmise leping;
- jätkatakse läbirääkimisi Ukraina ja Kanadaga kehtivate lepingute muutmiseks (töövõimereformi rakendamise aspektist);
- jätkatakse lepingu sõlmimise ja ratifitseerimise protsessi Venemaa pensionilepingu muutmiseks (läbirääkimised on lõppenud)
- Jätkatakse pooleliolevaid läbirääkimisi Ameerika Ühendriikidega sotsiaalkindlustuslepingu sõlmimiseks;
- Kohtutakse (Tallinnas) Kasahstani ekspertidega eesmärkida välja selgitada kahepoolse sotsiaalkindlustuslepingu sõlmimise võimalus/vajadus.

Tegevus 1.1.2. Pensionide, toetuste ja hüvitiste väljamaksmine

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Sotsiaalkindlustusamet.

Möödik	Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
65-aastaste ja vanemate elanike suhtelise vaesuse määr, % <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti Sotsiaaluuring</i>	41,4% (2019. a)	jääb samale tasemele või väheneb	jääb samale tasemele või väheneb	jääb samale tasemele või väheneb	jääb samale tasemele või väheneb

Puudega inimeste toetuste mõju 18–64-aastaste puudega inimeste absoluutse vaesuse vähendamisele, % <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti Sotsiaaluuring, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	.. ^{15%} (2018. a)	jääb samale tasemele või suureneb	jääb samale tasemele või suureneb	jääb samale tasemele või suureneb	jääb samale tasemele või suureneb
Eesti keskmise brutovanaduspensioni suhe keskmisesse brutopalka <i>Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	34 (2019. a)	34	34	34	34
Rahvapensioni suhe keskmisesse brutopalka <i>Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	15 (2019. a)	15	15	15	15
Lepingute alusel pensioni saajate arv kokku¹⁶ <i>Allikas: Sotsiaalkindlustusamet</i>	18 148 (2020. a)	18 748	19 348	19 948	20 548
Välismaal elavad isikud, kes saavad lepingute ja riigisisese õiguse alusel Eesti pensioni¹⁷ <i>Allikas: Sotsiaalkindlustusamet</i>	10 878 (2019. a)	14 500	15 450	15 450	15 450

302 Riiklik vanaduspension (SKA)

Riiklik pension on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse, töövõimetuse ja toitja kaotuse korral. Seda makstakse praeguste töötajate sotsiaalmaksust ehk see on jooksvalt rahastatud. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mis sõltub tema varasemast panustamisest pensionisüsteemi. Inimesed, kes ei ole piisavalt kaua pensionisüsteemi panustanud, saavad rahvapensioni. Vanaduspensioni saamiseks peab olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja täidetud vajalik pensionistaaž. 1. jaanuarist 2017 hakkas vanaduspensioniiiga järk-järgult kasvama, jõudes 2026. aastaks 65 eluaastani, sealt edasi on vanaduspensioniiiga seotud eeldatava elueaga. Lisaks tavalisele vanaduspensionile maksab Sotsiaalkindlustusamet ka sooduspensione. Sooduspensionid on enamikus seadustes kaotatud, kuid pika üleminekuaja tõttu võtab nende väljamaksmine aega veel aastakümneid. Sooduspensionideks on eripensionid politseinikele, tegevväelastele, prokuröridele, Riigikogu liikmetele, kohtunikele, Riigikontrolli ametnikele, õiguskantsleritele ja presidentidele ning pensionilisa riigiametnikele ja päästeteenistujatele. Lisaks on soodustingimustel vanaduspensionid ja väljateenitud aastate pension erinevate erasektori erialade esindajatele. Vanaduspensioniiiga suureneb vastavalt sünniaastale. Soodustingimustel vanaduspensionide seadus annab õiguse jääda enne vanaduspensioniiiga pensionile isikutel, kes on teinud tervist kahjustavat või raskete töötingimustega tööd või sellist tööd, millega kaasneb enne vanaduspensioniiikka jõudmist kutsealase töövõime kaotus või vähenemine. Õigus pensionile on kas viis või kümme aastat enne vanaduspensioniiiga, mõnel juhul vanusenõudeta staažinõude täitumisel.

Tõend A1 väljastatakse inimestele, kes viibivad lähetuses välisriigis või töötavad mitmes riigis. Seda võivad taotleda nii tööandja, töötaja kui ka ametnik. Tõendiga määratakse kindlaks isiku kindlustajariik. Tõendi väljastab riik, mille sotsiaalkindlustuse õigusakte kohaldatakse ja sellega

¹⁵ 2018. a tööealiste puudega inimeste absoluutse vaesuse määra andmeid ei avaldatud valimi piirangute tõttu.

¹⁶ Näitab kolmandate riikidega sõlmitud sotsiaalkindlustuslepingute mõju nii Eestis elavatele inimestele, kes saavad välismaalt pensioni, kui ka välismaal elavatele inimestele, kes saavad Eestist pensioni.

¹⁷ Näitab Eesti pensionioiguse (nii kolmandate riikidega sõlmitud sotsiaalkindlustuslepingute kui ka riigisisese õiguse alusel eksporditavate pensionide) kasutamist välisriikides elavate isikute poolt.

tõendab lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav isik vastu võtva riigi ametkonnale, et tema suhtes ei kohaldata ühegi teise tema tööga seotud riigi sotsiaalkindlustuse õigusakte. Hiljem kasutatakse sotsiaalmaksu infot pensioni maksmise alusena.

306 Riikliku vanaduspensionikogumisosaga (RaM/pensionifondivalitsejad/elukindlustusseltsid / pensioniregistri pidaja) (SoM)

Rahvastiku vananemise probleemiga tegelemiseks loodi 2002. aastal riikliku vanaduspensionikogumisosaga ehk kohustuslik kogumispension. Inimene, kelle eest makstakse Eestis sotsiaalmaksu, teeb sissemaksid kohustuslikku pensionifondi. Tema sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa jaguneb kaheks – 16% eest omandab ta jooksvalt rahastatava riikliku pensioni õigusi ja 4% kantakse kohustuslikku pensionifondi. Pensionile minnes koosneb riiklik vanaduspension samuti kahest osast – jooksvalt rahastatavast riiklikust vanaduspensionist ja riikliku vanaduspensionikogumisosast. Viimati nimetatut sõltub kohustuslikku pensionifondi kogutud summa suurusest ja inimese vanusest pensionile minekul. Pensioni maksavad välja elukindlustusseltsid või pensioniregistri pidaja.

237 Riiklik töövõimetuspension (SKA)

Töövõimetuspension saavad inimesed, kellel on ekspertiisotsus töövõimetuse kohta ehk inimene ei ole võimeline tööga elatist teenima või see on raskendatud. Töövõime kaotus võib olla täielik (100%) või osaline (10–90%). Töövõimetuspension makstakse 40–100%-lise töövõimekaotuse korral. Töövõimereformiga ei lisandu alates 1. juulist 2016 enam uusi töövõimetuspensione ning alates 1. jaanuarist 2017 hindab töövõimet ja maksab töövõimetoetust Eesti Töötukassa. Sotsiaalkindlustusamet maksab töövõimetuspensione kuni aastani 2053, mil täitub vanaduspensioniga viimasel eluaegse töövõimekaotusega inimesel. Töövõimetuspension maksmise õiguslik alus tuleneb riikliku pensionikindlustuse seadusest (RPKS).

238 Riiklik toitjakaotuspension (SKA)

Toitjakaotuspensionile on õigus toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Lapsele, vanemale või lesele määratakse pension sõltumata sellest, kas ta oli toitja ülalpidamisel või mitte. Õiguse riiklikule toitjakaotuspensionile sätestab riikliku pensionikindlustuse seadus (RPKS). Lapsel on õigus toitjakaotuspensionile kuni 18-aastaseks saamiseni, õppimise korral kuni 24-aastaseks saamiseni. Lesel on õigus toitjakaotuspensionile üksnes siis, kui ta ei tööta ja kasvatab toitja kuni 3-aastast last, samuti raseduse ajal või kui lesk on püsivalt töövõimetu või pensionieas.

Rahvapensionile toitjakaotuse korral on õigus toitja perekonnaliikmetel, kui toitjal ei olnud surmapäevaks nõutavat pensionistaaži. Toitja pidi olema elanud vahetult enne pensioni taotlemist vähemalt ühe aasta Eestis. Rahvapension maksmise õiguslik alus tuleneb RPKS-ist.

178 Kahjuhüvitis (SKA)

Tervisekahjustusega seotud kahjuhüvitiste maksmine nähakse ette tervishoiu ja tööohutuse seaduse § 24² (tööandja õigusjärglaseta likvideerimisel) ning põllumajandusreformi seaduse § 14 lõike 3 (ühismajandi likvideerimisel või reorganiseerimisel) alusel, mille järgi läheb tööandja poolt kannatanule tööõnnetusest või kutsehaigusest tingitud tervisekahjustuse või surma põhjustamisega tekitatud varalise kahju hüvitamise nõue Sotsiaalkindlustusametile. Sotsiaalkindlustusamet tuvastab vähenenud töövõime korral töövõime kaotuse protsendi ning maksab hüvitist.

185 Puudega tööealise inimese sotsiaaltoetus (SKA)

Puudega inimestele toetuste maksmise aluseks on puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus. Toetused jagunevad: puudega lapse toetus, puudega tööealise inimese toetus, puudega vanaduspensioniealise inimese toetus, puudega vanema toetus, õppetoeetus ja

täienduskoolitustoetus. Puudega inimeste toetuste arvestamise aluseks on igaks eelarveaastaks riigieelarve seadusega kehtestatud puudega inimeste sotsiaaltoetuse määr. Toetuste suurus sõltub puude raskusastmest (tööelistel lisaks ka puudeliigist) ning toetused arvutatakse vastavalt puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduses sätestatud protsendina sotsiaaltoetuse määrast. Puudega lapse igakuine toetus on alates 2020. aastast vahemikus 138–241 eurot. Puudega tööealise isiku igakuine toetus on jätkuvalt vahemikus 16–53 eurot ja puudega vanaduspensioniealise isiku igakuine toetus vahemikus 12–40 eurot kuus. Puudega vanema toetust makstakse 19,18 eurot kuus, õppetoetust 6–25 eurot kuus ja täienduskoolitustoetust kuni 631 eurot kolme kalendriaasta kohta. Puudega isikute arv kasvab iga aastaga ning seetõttu kasvab ka toetuste kulu riigieelarves.

186 Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetused (SKA)

Represseeritu toetuse maksmise aluseks on okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadus. Toetust on õigus saada represseeritu tunnistuse omanikul. 2016. aastast hakkas kehtima tervise taastamise toetuse ja sõidusoodustuse asemel represseeritu toetus, mille suurus alates 2018. aastast on 230 eurot kalendriaastas ning mille taotlemiseks ei nõuta kuludokumentide esitamist.

Alates 1. aprillist 2018 kehtib sotsiaaltoetus tuumakatastroofi tagajärgede likvideerijatele, mida makstakse sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 140 alusel. Toetuse suurus on 230 eurot.

297 Sotsiaaltoetus Eestisse tagasipöördujale (SKA)

Sotsiaaltoetusi vanaduspensionieas välisriigist Eestisse asunutele makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140 alusel, mis näeb ette sotsiaaltoetuse maksmise rahvapensioni määras, mida iga aasta 1. aprillil indekseeritakse pensioniindeksiga. 2021. aasta 1. aprillist on toetuse suurus 251,63 eurot kuus. Sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa makstakse välisriigist tagasi pöördunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest inimesele sotsiaalmaksuseaduse alusel.

189 Üksi elava pensionäri toetus (SKA)

Üksi elava pensionäri toetust makstakse alates 2017. aastast sotsiaalhoolekande seaduse alusel. Toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada tema vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine pension, s.o 2021. aastal alla 636 euro. 2021. aastal on toetuse suurus 115 eurot. Toetuse maksmise määr ja toetuse suurus kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

190 Õppelaenu kustutamine vähenenud töövõimega inimeste eest (SKA)

Õppelaenu võtnud puuduva töövõimega inimesele makstakse rahalist hüvitist õppelaenu ja õppetoetuste seaduse (ÕÕS) alusel. Hüvitise eesmärk on riigitagatise rakendumisel vabastada ÕÕS § 22 alusel õppelaenu võtnud sihtrühma kuuluvad isikud õppelaenulepingust tulenevatest kohustustest panga ees riigitagatise ulatuses seoses nendel puuduva töövõime või nende lastel raske või sügava puude tuvastamisega. Vastava sihtrühma eest võtab kohustuse üle riik ning hüvitab õppelaenu jäägi üks kord laenuandjale. Varasema regulatsiooni järgi olid riigi esindajateks Haridus- ja Teadusministeerium ning Rahandusministeerium, alates 01.01.2018 on selleks Sotsiaalkindlustusamet.

191 Olümpiavõitja toetus (SKA)

Olümpiavõitja riiklikku toetust makstakse spordiseaduse alusel. Toetust makstakse olümpiavõitjale vanuse (kümme aastat enne vanaduspensioniga) või osalise või puuduva töövõime alusel. Toetuse määr isiku kohta kuus on eelarveaastale eelneva aasta III kvartali Eesti keskmine brutokuupalk (2020. a 1384 eurot, 2019. a 1397 eurot), kuid toetuse uus suurus ei või olla väiksem eelmise aasta olümpiavõitja riikliku toetuse suurusest. Toetust saab kümme isikut.

Toetuse saamise taotlus esitatakse Sotsiaalkindlustusametile, kes vastavalt seadusele otsustab toetuse määramise ning teeb toetuse väljamakse.

Tegevus 1.1.3. Muu materiaalse abi andmine inimestele

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Sotsiaalministeerium.

Möödik	Algtaase	Sihttaase 2021	Sihttaase 2022	Sihttaase 2023	Sihttaase 2024
Osakaal toiduabi saajatest, kes hindavad, et toiduabi saamine on muutnud nende või nende leibkonnaliikmete elu, % <i>Allikas: Euroopa abifondist enim puudust kannatavate isikute jaoks abi saajate uuring</i>	76% (2017. a)	-	-	-	-

46 Enim puudust kannatavatele inimestele toiduabi ostmise ja jagamine (SoM)

Abi saajatele toiduainete ostmise ja jagamise kaudu vähendatakse enim puudust kannatavate inimeste toidupuudust ning toetatakse nende toimetulekut. Lisaks materiaalsele abile rakendatakse sotsiaalset kaasatust suurendavaid meetmeid, mida rahastatakse riigieelarvest või Euroopa struktuurivahenditest. Teenust rahastatakse Euroopa abifondi toetuse andmise tingimuste (TAT) „Enim puudust kannatavatele inimestele toiduabi ostmise ja jagamise tingimused“ raames.

256 Toiduannetuste kogumine ja jagamine (SoM)

Teenusega suurendatakse Eestis regulaarselt annetatud toiduabi saavate inimeste arvu ja tagatakse mitmekesisem toiduvalik kõigile annetatud toidu saajatele, et toetada enim puudust kannatavate inimeste toimetulekut. Lisaks materiaalsele abile rakendatakse sotsiaalset kaasatust suurendavaid meetmeid, mida rahastatakse riigieelarvest või Euroopa struktuurivahenditest. Teenust rahastatakse Euroopa abifondi TAT „Enim puudust kannatavatele inimestele toiduannetuste kogumise ja jagamise tingimused“ raames.

Tegevusega 1.1.3 „Muu materiaalse abi andmine inimestele“ seostuvad kohaliku omavalitsuse makstavad toetused ja pakutavad teenused, mida rahastatakse riigieelarve kohaliku omavalitsuse üksuste toetusfondi vahenditest

Tegevuse eesmärki toetavalt saavad kohalikud omavalitsused riigieelarvest toimetulekutoetuse maksmise vahendeid ning sotsiaaltoetuste maksmise ja sotsiaalteenuste osutamise vahendeid, sh toimetulekutoetuse administreerimiseks ja matusetootuse maksmiseks.

Toimetulekutoetust eraldatakse riigieelarvest sotsiaalhoolekande seaduse § 156 lõike 1 alusel kohaliku omavalitsuse üksustele. Toimetulekutoetus on mõeldud isikutele või peredele, kelle eelmise kuu netosissetulek pärast jooksvat kuul tasumisele kuuluvate eluasemekulude mahaarvestamist jääb alla kehtestatud toimetulekupiiri. 2018. aastal muudeti toimetulekutoetuse süsteemi nii, et see motiveeriks senisest enam toetuse saajaid tööle asumisele ning ühtlasi suurendati toimetulekutoetuse regulatsiooni paindlikkust (laiendati kaalutusotsuse võimalusi kohalikele omavalitsustele). Alates 2019. aastast on toimetulekupiir 150 eurot (alaealistel 180 eurot). Toimetulekutoetuse maksmiseks on riigieelarve kohalike omavalitsuste toetusfondis 2021. aastal planeeritud 20 413 613 eurot, sh toimetulekutoetuse administreerimiseks 415 000 eurot.

Matusetootus lisandus kohalike omavalitsuste toetusfondi 2018. aastal sotsiaalhoolekande seaduse muudatusega. Kehtetuks tunnistati riikliku matusetootuse seadus, mis varem reguleeris

matusetootuse saamist ja mida seni maksis Sotsiaalkindlustusamet. Alates 2018. aasta algusest otsustab iga kohalik omavalitsus ise matusetootuse maksmise ja taotlemise tingimused ja korra. Kohalikele omavalitsustele eraldatavad lisavahendid on mõeldud matuste korraldamisega seotud kulude katmiseks ning need loovad võimaluse (kohustust ei ole) maksta matusetootust keskmiselt 250 eurot surmajuhtumi kohta. Riigieelarvest eraldatavaid vahendeid võivad kohalikud omavalitsused kasutada nii toetuse maksmiseks lähedase kaotanud inimesele kui ka kohaliku omavalitsuse korraldatavate matuste korraldamisega seotud kulude katmiseks. 2021. aastal eraldab riik kohalikele omavalitsustele toetusfondi kaudu matusetootuse maksmiseks 4 000 000 eurot.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus ▲	Programmi tegevuse nimi ▲	Vastutaja ▲	Meetme nimi ▲	Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piirülest liikumist arvestava sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamine			
				Eelarve 2021	Eelarve 2022	Eelarve 2023	Eelarve 2024
KULUD	Meede kokku:			2 459 699 027	2 755 746 606	3 035 078 999	3 177 186 072
	Kokku: Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine		543 463	505 214	505 175	505 172
	Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	SoM	Sotsiaalkindlustuspoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	543 463	505 214	505 175	505 172
	Kokku: Pensionide, toetuste ja hüvitiste väljamaksmine		2 458 500 915	2 755 099 553	3 034 553 404	3 176 680 900
	Pensionide, toetuste ja hüvitiste väljamaksmine	SKA	Riiklik vanaduspension	2 106 937 727	2 150 363 725	2 229 399 085	2 343 927 966
			Riiklik töövõimetuspension	23 800 521	9 118 821	8 614 950	8 356 601
			Riiklik toitjakaotuspension	16 187 528	16 248 083	16 322 970	16 524 926
			Kahjuhüvitis	6 519 228	6 413 234	6 476 321	6 547 321
			Puudega tööealise inimese sotsiaaltoetus	55 769 044	54 513 999	54 533 865	54 939 871
			Üksi elava pensionäri toetus	10 281 333	9 989 412	9 825 499	9 772 499
			Olümpiavõitja toetus	228 955	229 152	236 239	242 239
			Repressseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetused	2 091 333	2 035 412	1 959 499	1 879 499
			Õppelaenu kustutamine vähenenud töövõimega inimeste eest	115 333	116 412	116 499	116 499
			Sotsiaaltoetus Eestisse tagasipöördujale	269 911	271 304	268 478	273 479
		SoM	Riikliku vanaduspensionini kogumisosa	236 300 000	505 800 000	706 800 000	734 100 000
	Kokku: Muu materiaalse abi andmine inimestele		654 650	141 839	20 420	0
	Muu materiaalse abi andmine inimestele	SoM	Enim puudust kannatavatele inimestele toiduabi ostmise ja jagamine	518 799	9 821	10 210	0
Toiduannetuste kogumine ja jagamine			135 852	132 019	10 210	0	
INVESTEERINGUD	Programm kokku:			70 000	0	0	0

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ja teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud). Alates 2020. aastast on programmi teenuste kuludes kajastatud ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kulud, mis varem olid planeeritud Sotsiaalministeeriumi valitsemisala tegevuste elluviimise programmi. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teenust osutab Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus.

Alates 2020. aastast kajastatakse käibemaks programmide üleselt ehk see ei sisaldu enam programmi kuludes, sh teenuste maksumuses. Samuti kajastatakse programmide üleselt ka tulud, kuna riigieelarve seadus ei erista enam tulusid programmide kaupa.

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise korraldus

Sotsiaalkindlustuse programmi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Sotsiaalkindlustuse programmi juhivad Sotsiaalministeeriumi tööala asestantsler ja sotsiaalala asestantsler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, programmi elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava vahelise siduse tagamine ja infovahetuse korraldamine ning heaolu arengukava juhtkomisjoni kaasamine.

Juhtkomisjoni teenindab tehniliselt Sotsiaalministeeriumi nutika arengu toetamise osakond.

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril heaolu arengukava juhtkomisjonile arutamiseks. Programmi eelnõu esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil. Programmi eelnõu avalikustatakse pärast riigieelarve eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist (hiljemalt 1. oktoobril) Rahandusministeeriumi kodulehel. Programmi kinnitab valdkonna eest vastutav minister pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on riigieelarve seaduse § 31 lõike 1 alusel riigieelarve täiendavalt liigendanud. Sotsiaalministeerium avalikustab programmi ministeeriumi kodulehel.

Programmi eelarve koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Eelarve sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi eelarve esitatakse riigieelarve infosüsteemis (REIS), teenuste tase kuluarvestustarkvaras (KAIS).

Programmi tulud, kulud, investeeringud ja finantseerimistingimused kinnitatakse 2020. aasta riigieelarve seadusega. Meetmete eelarved kinnitatakse ministri liigendusega. Programmidevahelised eelarvemuudatused tehakse üks kord aastas vastava aasta riigieelarve seaduse muutmiseks. Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse vahepealsel perioodil toetuse andmise tingimuste käskkirjades.

Kaasamine

Sotsiaalkindlustuse programmi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Valdkondliku komisjoni tööd juhivad Sotsiaalministeerium ja sellesse kuuluvad esindajad kõikidest ministeeriumitest. Lisaks kutsutakse juhtkomitee töös osalema üleriigiliste kohaliku omavalitsuse üksuste liitude esindajad, sotsiaalpartnerite esindajad ning sotsiaalse turvalisuse, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise valdkonnas tegutsevate olulisemate partnerite esindajad. Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamiseks ja elluviimise seiramiseks vastava programmi töörühm. Juhtkomitee täpsed ülesanded ja liikmed kinnitatakse valdkonna eest vastutava(te) ministri(te) käskkirjaga.

Seosed teiste tulemusvaldkondadega ja horisontaalsete teemadega

Seos heaolu arengukava 2016–2023 programmidega:

- **Tööturuprogramm** käsitleb ühisosana mittetöötamise riski ja seeläbi selliseid vaesust ennetavaid teenuseid ja hüvitisi nagu töötuskindlustushüvitis ja töövõimetoetus ning on tervikuna suunatud inimeste tööelus osalemise toetamisele aktiivsete tööturuteenuste pakkumisega, kuna töö on parim viis vaesusesse sattumise vältimiseks.
- **Hoolekandeprogramm** käsitleb ühisosana eakate ja puudega inimeste teenuste ja toetuste integratsiooni ning ohvritele suunatud hüvitisi.
- **Soolise võrdõiguslikkuse programm** tegeleb sooliste stereotüüpidega ning naiste ja meeste majandusliku sõltumatuse toetamisega, sh soolise palgalõhe vähendamiseks. Sooline palgalõhe mõjutab ka palgast sõltuvaid hüvitisi, nt pensioneid (pensionilõhe).

Elanikkonnarühmade võrdlus näitab, et nii absoluutne vaesus kui suhteline vaesus ohustavad Eestis enam naisi, mistõttu on toetuste ja hüvitiste skeemide väljatöötamisel ja arendamisel väga oluline arvestada, kuidas need mõjutavad eri soost inimesi.

Seos teiste arengukavadega:

- **Laste ja perede arengukava 2012–2020** hõlmab perehüvitisi, mis aitavad katta laste kasvatamise kulusid, ja puudega lapse toetust, mis on osa puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel makstavate toetuste paketist.
- **Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020** käsitleb mittetöötamise riski ja seeläbi vaesust ennetavatest hüvitistest ajutise töövõimetuse hüvitist.

Seirekorraldus

Sotsiaalkindlustuse programmi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon, mille ülesanneteks on:

- juhtida arengukava ja programmide elluviimist;
- teha programmi koostamisel ettepanekuid;
- osaleda programmi tulemusaruande hindamisel;
- täita EL-i ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2014–2020 rakenduskava¹⁸ prioriteetse suuna nr 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ ja prioriteetse suuna nr 3 „Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine“ järgmiste meetmete¹⁹ valdkondliku komisjoni²⁰ ülesandeid:
 - lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks;
 - tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused;
 - hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puudega inimeste vajadustele vastavaks;
 - töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine;
 - tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks.²¹

Programmi seire toimub vähemalt üks kord poolaastas (veebuaris ja augustis). Sotsiaalministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta valdkonna arengukava tulemusaruande. Valdkonna arengukava tulemusaruanne esitatakse Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile riigi majandusaasta koondaruande koosseisu kuuluva tegevusaruande koostamise lähtedokumendina igal aastal hiljemalt 31. maiks. Samal ajal avaldatakse aruanne Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

¹⁸ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava <http://www.struktuurifondid.ee/rakenduskava/>

¹⁹ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetmete nimekiri koos jõustunud õigusaktide ja seletuskirjadega <http://www.struktuurifondid.ee/struktuuritoetuse-seaduse-meetmepohised-oigusaktid-2/>

²⁰ Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014001>

²¹ Meetmepohised õigusaktid <http://www.struktuurifondid.ee/et/oigusaktid/meetmepohised/2014-2020>